

Els diners de Vic de 1611

JOAN VILARET I MONFORT

Al saló de sessions de casa la ciutat de Vic, hom pot contemplar entre els retrats dels fills il·lustres de la població la pintura que representa mossèn Josep Gudiol i Conill. No sé pas si amb ocasió del centenari de la seva naixença, escaigut fa dos anys, es va parlar gaire del vigatà eminent, apassionat per les coses de la vellúria, autor de les «Nocions d'arqueologia sagrada catalana», silenciós organitzador d'aquell magnífic museu episcopal que es convertí en un dels millors de les terres catalanes gràcies al seu talent i eficàcia. Des del punt de vista numismàtic li devem l'utilíssim treball «Les monedes vigatanes durant la revolta de Catalunya contra Felip IV (1641-1646)», on amplia de manera notable les dades publicades per Joaquim Botet i Sisó. Només ens cal lamentar la poca extensió d'aquest opuscle; és a dir, que en lloc d'haver-nos deixat un tractat complet de les monedes de Vic, com legítimament es podia esperar de la seva preparació indiscutible, s'hagués cenyit a descriure les encunyacions de la guerra dels Segadors. Resta, doncs, encara molt a investigar sobre les monedes de Vic i és això el que ara m'empeny a abordar el tema dels diners vigatans a nom de Felip II emesos amb la data de 1611.

Les fonts del present estudi —massa apressat per la importància del tema —són les pròpies monedes de l'època arxivades a les col·leccions d'un reduït cercle d'amics, les que jo mateix he aconseguit d'aplegar en el curs d'anys de constant recolta i els documents i notícies proporcionats per Botet i Gudiol.

L'origen legal dels diners de 1611 és la llicència donada a Barcelona per l'arquebisbe de Saragossa Pere Manrique, lloctinent del Principat. Aquest document recull la petició adreçada pels consellers de Vic sol·licitant permís per batre menuts fins a la quantitat de quatre mil ducats de dotze rals. Els de Vic fonamentaven la instància en la necessitat apremiant de petit numerari per fer front a les operacions de la immediata collita. El virrei hi accedeix, però rebaixant la quantitat autoritzada a tres mil ducats de dotze rals. El document, datat a Barcelona el 5 de juliol de 1611 i redactat en llatí i català, és tanmateix ben interessant. Qui tingui lleure de llegir-lo sencer el trobarà en el n. CIV de l'apèndix documental de «Les monedes catalanes».

Els diners de 1611 són d'aram i de diàmetre 16 mm. Llur pes oscil·la entre els 0,9 i 1,9 grams. Figuren en relativa abundància a les col·leccions numismàtiques del nostre país.

A l'anvers s'hi veu el bust de Felip II amb armadura, la qual emboca la testa amb un inici de coll tavellat, sense gens d'exageració. La llegenda, encapçalada per una creu, proclama:

PHILIPPUS.D.G.HISPA.

i està emmarcada entre un cercle exterior de punts i un cercle interior de traç lineal. El revers ostenta l'escut de Vic, disposat en cairó. La llegenda, que també comença amb creu, diu:

CIVITAS.VICEN.1611

i amb prou feines sofreix alteracions en contrast amb la de l'anvers, que és objecte d'uns diversos canvis que més endavant seran referits.

El bust del sobirà té l'aire d'un retrat força verídica. L'aspecte del diner, sense desdir de la senzillesa adequada a una petita moneda, és atractiu i de bon gust i per la composició acurada i atenta als petits detalls, bé es mereix d'ésser inclòs entre les més reeixides realitzacions numismàtiques del regnat de Felip II.

Teòricament aquests diners es varen posar en circulació l'any 1611. La realitat se'ns presenta ben diversa. A l'empara de la llicència del virrei, com esdevé sovint en qüestions de permisos oficials ni que els beneficiaris siguin altre corporacions públiques, es varen realitzar successives emissions de diners que no varen cessar fins després de començar la revolta de l'any 1640. És ben probable que en el curs d'aquests trenta anys la quantitat límit de tres mil ducats de dotze rals fos àmpliament ultrapassada.

Botet ja insinuava que el diner amb flor de llir és atribuïble a l'alçament dels Segadors. Gudiol pràcticament ho demostra. Una ditinguda anàlisi de les peces ens reforça la suposança dels dos autors numismàtics i ens indueix a afirmar sense embuts que foren molt diverses les emissions i segurament produïdes amb intervals d'anys.

Explorem les diferències que s'hi observen. En primer lloc, examinant la creu inicial de la llegenda, remarcarem com a vegades és ancorada (amb els braços en forma de cua de peix) i altres vegades potenciada (amb els braços en forma de T). El nom del rei apareix amb una sola P o ortogràficament més correcte, amb P doble. En algun exemplar s'hi adverteix l'omissió de la G del «Dei gratia». El final de la llegenda de l'anvers ofereix les següents variants:

HISPA
HISPA.
HISPAN.
HISPAN
HISPAN R
HIEPAN.R
HISPANA.
HISPAN.R
R.

La puntuació de l'anvers és concebuda gairebé sempre per punts. A voltes, per estretesa d'espai, manquen en algunes separacions. Esporàdicament qualche punt és substituït per creu.

La llegenda del revers es manté molt invariable. Com excepció cal parlar d'un exemplar de la col·lecció de Miquel Crusafont on clarament es llegeix CIVIAS. En quant a la separació de les paraules o abreviatures del revers, s'empren punts, creus i també dobles creus.

Les xifres del mil·lèsim adopten igualment formes diverses. Hi ha «uns» rectes, amb acabament llis, potençat o ancorat. En altres peces la xifra «1» és representada per una corba pronunciadíssima. Altrament aquest «u» descaradament corbat més que a les ganes de singularitzar-se del gravador Serrarols, és atribuïble als corrents barrocs que en plena contrareforma s'imposaven de manera aclaparadora en totes les manifestacions artístiques.

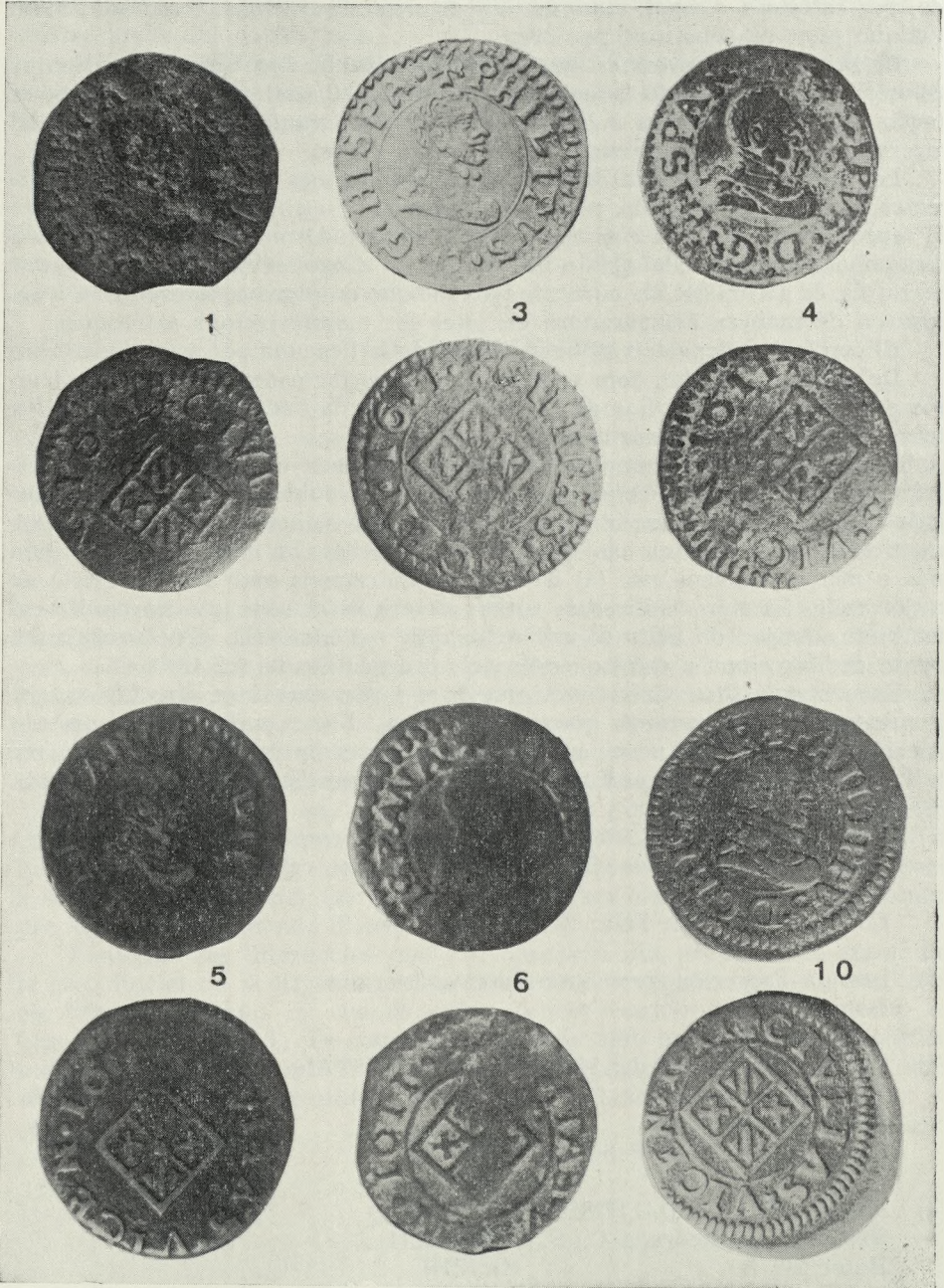
El cercle que departeix el bust o escut de la llegenda pot ésser inexistent.

De manera especial, com a variant de superior categoria, hem de fixar-nos en la ja esmentada flor de llir que aflora de la boca del monarca en les peces d'aparició més tardana.

Totes aqueixes diferències tan característiques ens demostren palesament una gran varietat d'encunyacions. No hi ha dubte que la llicència atorgada l'any 1611 es féu servir per a cobrir amb el mantell de la legalitat moltes tirades de diners en els que deliberadament s'hi respectava una data més o menys llunyana per tal d'evitar complicacions amb les autoritats de major rang. La flor de llir dels últims diners seria com una borbonització del bust austríac de Felip II en homenatge a Lluís XIII, proclamat suara comte de Barcelona a conseqüència dels esdeveniments del 1640.

Segueix una *llista dels diners* que hem pogut examinar directament, incrementats amb les variants que publica Botet i Sisó; confiem que la present relació s'enriquirà amb noves aportacions, que pressentim abundants, a càrrec dels posseïdors de peces no catalogades que ens assabentin de llur existència.

- 1) Creu ancorada PHILIPUS.D.G.HISPA sense cercle interior.
Rev.: Creu ancorada CIVI... N. 1611 sense cercle interior.
Pes: 1,9 gr.
Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 2) Igual a l'anterior, però amb cercles interiors.
Botet 639 - A.
- 3) Anv.: Creu ancorada PHILIPUS.D.G. HISPA.
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611.
Pes: 0,9 gr.
Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 4) Anv.: ...ILIPUS.D.G.HISPAN.
Rev.: Creu ancorada C...S. VICEN.1611.
Botet 639 B.
- 5) Anv.: Creu ancorada PHILIPVS.D.G.HISPAN sense cercle interior.
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611 sense cercle interior.
Pes.: 1,55 gr.
Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.

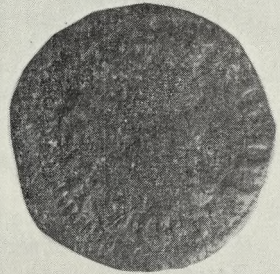
- 6) *Anv.*: Creu ancorada PHILIPVS...ISPANA.
Rev.: Creu ancorada C...ITAS.V...N 1611. (xifres 1, potençades).
Pes.: 1,55 gr.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 7) *Anv.*: Creu ancorada PHILIPVS.D.HISPAN...
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611.
Pes.: 1,9 gr.
 Col. Escudero, Barcelona.
- 8) *Anv.*: Creu ancorada PHILIPPVS.D.G.HISPAN.R.
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611.
 Botet n. 640.
- 9) *Anv.*: Creu ancorada PHILIPPVS.D.G.R.
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611.
 Botet n. 641.
- 10) *Anv.*: Creu potençada PHILIPPVS.D.G.HISPANR.
Rev.: Creu potençada CIVITAS creu VICEN creu 1611 (Xifres I, ancorades).
Pes.: 1,82 gr.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 11) *Anv.*: PHILIPPVS.DG.HISPAN.R.
Rev.: Creu potençada CIVITAS dues creus VICEN dues creus 1611. (xifres 1, ancorades).
Pes.: 1,7 gr.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 12) *Anv.*: ...PHILIPPVS D G HISPAN.R.
Rev.: Creu potençada CIVITAS creu VICEN creu 1611 (xifres I, ancorades).
Pes.: 1,82 gr.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 13) *Anv.*: Creu potençada PHILIPPVS D.G. HISPAN.R.
Rev.: Creu potençada CIVITAS creu VICEN creu (xifres I, corbades).
Pes.: 1,82 gr.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 14) *Anv.*: Creu potençada PHILIPPVS creu DG HISPANR.
Rev.: Creu potençada CIVITAS creu VICEN creu 1611 (xifres I, corbades).
Pes.: 1,8 gr.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.
- 15) *Anv.*: Creu potençada PHILIPP...SPANR.
Rev.: Creu potençada CIVIAS creu VI...1611 (xifres I, potençades).
Pes.: 1,2 gr.
 Col. Crusafont, Sabadell.

11

12

13

14

15

16

- 16) *Av.*: Creu ancorada PHILIPUS.D.G.HISPA llir davant del bust, com si eixís de la boca.
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611.
 Botet n. 643.
 Un altre exemplar a la col. J. V. M. *Pes*: 1,4 gr.

17

- 17) *Av.*: Creu ancorada PHILIPPVS.D.G.ESP.
Rev.: Creu ancorada CIVITAS.VICEN.1611.
Pes: 1 gr.
 Aquesta peça és una falsificació d'època.
 Col. J. V. M., Sant Feliu de Guíxols.